

Povijest 19. stoljeća utrla je put moderne hrvatske države

Na knjizi su radili stručnjaci u rasponu od Dragana Markovine do Zlatka Hasanbegovića

Denis
Derk
ZAGREB

Do sada je Matica objavila tri sveska opsežnog projekta o hrvatskoj povijesti, četvrti je pred objavljivanjem, a na ostala tri intenzivno se radi

"Hrvatske zemlje u 'dugom' 19. stoljeću" novo je, kapitalno izdanje Matice hrvatske iz doista iznimnog izdavačkog pothvata u kojem će u sedam svezaka objaviti sintezu hrvatske povijesti. Do sada je Matica objavila tri sveska, četvrti je pred objavljivanjem, a na preostala tri intenzivno radi prava znanstvenička vojska od 150 pojedinaca. "Hrvatske zemlje u 'dugom' 19. stoljeću" knjiga je na čak 700 stranica na kojoj je radilo 26 stručnjaka u rasponu od Dragana Markovine pa do Zlatka Hasanbegovića.

Jedan od recenzenata knjige, povjesničar Zlatko Matijević je na predavanju knjige u palači Matice hrvatske istaknuo da 'dugo' 19. stoljeće traje 130 godina, te da zlobnici govore da je 20. stoljeće zbog toga kraće i tek fusnota devetnaestog stoljeća. Iz najnovijeg Matičinog izdanja izdvojio je dvije važne teme, prilog Zdravke Zlodi o panslavizmu, ali

i o pokušajima demokratizacije habsburške monarhije čime se bavio dr. Ivo Pilar, a onda i franjkovi čija je trijalistička koncepcija čak i bila prihvaćena i u Beču i u Pešti, ali ju je onemogućio prebrzi krah monarhije. Recenzent Stjepan Čosić istaknuo je da čuvari vječnih istina moraju znati da se povijest uvijek piše iznova, te da su sinteze dokaz društvenih promjena. "Loše je kada nema sinteza. To ukazuje na probleme u društvu" rekao je Čosić pohvalivši timski rad stručnjaka i činjenicu da su tekstovi u ovoj knjizi intelektualno relevantni.

Prevelik intelektualni napor

Interes publike za ozbiljnu historiografiju opada. Publika koju takve teme zanimaju sve je uža. Sve je manje zainteresiranih za sadržaje koji iziskuju vrijeme i intelektualni napor. No, hrvatsku povijest moramo čitati, a ne iskomunicirati na instagramu" rekao je Čosić istaknuvši i izbalansiranost koncepcije ovog Matičinog izdanja.

19. stoljeće je vrijeme kada je prvi put uz elite u hrvatsku povijest ušao i narod i to kao nacija. U povijest su tako ušli i oni koji su do tada bili ili slabo vidljivi ili nevidljivi - rekao je Čosić podcrtavši blok tema o kulturnoj i intelektualnoj povijesti, ali i o hrvatskim zemljama u međunarodnom kontekstu. Urednice sveska Vlasta Švoger i Jasna Turkalj istaknule su da je

**HRVATSKE
ZEMLJE U
'DUGOM'
19. STOLJEĆU**

Izdanje
dostojno
proslave
175 godina
od osnivanja
Matice hrvatske

**700
STRANICA**
sveobuhvatnih
tekstova,
dokumenata,
starih karata...

**26
AUTORA**
različitih profila
obrađuje teme
iz ovog burnog
razdoblja

Rakovička pogibija Gušenje oružanog ustanka i smrt Eugena Kvaternika prikazana u djelu Otona Ivekovića

Prijelaz banske vojske preko Drave Jedan od ključnih događaja 1848. godine predvodio je ban Josip Jelačić

Literatura za svakoga Bogato opremljeni tekstovi zainteresirat će i čitatelje nenavikle na povijesna štiva

hrvatsko 'dugo' stoljeće razdoblje koje započinje 1790. godine smrću cara Josipa II i slomom josefinskog centralizma i apsolutizma i odlukama Hrvatskog sabora koji svojim zaključcima određuje politički položaj Hrvatske u uskoj zajednici s Ugarskom u sklopu Habsburške monarhije, a završava krajem Prvog svjetskog rata kada hrvatske zemlje ulaze u Kraljevinu Srbija, Hrvata i Slovenaca. Zbog teških političkih okolnosti, hrvatske zemlje su u 19. stoljeću teritorijalno razjedinjene i podijeljene i to između Habsburške monarhije, Mletačke republike i Osmanskog carstva, a jedino je Dubrovačka republika kratko vrijeme bila samostalna. No, 19. stoljeće je i vrijeme hrvatskog osvištenja, modernizacije društva, izgradnje nacije, osnivanja važnih nacionalnih kulturnih institucija kao što je to, primjerice i Matica hrvatska.

Među iznimno zanimljivim dijelovima knjige koji mogu zainteresirati čak i one koje povijest manje zanima, treba izdvojiti interesantno i pitko napisan prilog povjesničara Dinka Šokčevića o Hrvatskoj u toku mađarsko-hrvatsko-austrijskih odnosa od 1790. do 1918. godine. Trenutni ravnatelj Mađarskog instituta u Zagrebu i plodni pisac u svom tekstu piše i o jedinom međusobnom ratnom sukobu tijekom osmostoljetnog mađarsko-hrvatskog suživota. Naravno, radi se o pohodu hrvatske vojske s kojom

je ban Josip Jelačić 11. rujna 1848. burne i revolucionarne godine prešao Dravu i krenuo prema Pešti. Šokčević detaljno opisuje tijekom Jelačićeve ratne operacije koja je završila neslavno i protiv koje su ustali ne samo mađarski političari predvođeni Lajosom Kossuthom, nego i cjelokupno stanovništvo. U sukobima hrvatske i mađarske vojske kod Pakozda i Velence bilo je i ljudskih gubitaka, koji su prema Šokčeviću, doduše, bili minimalni, a čitava je Jelačićeva epopeja završila primirjem koje su obje strane dočekale s olakšanjem.

Borac protiv bečkog dvora

Jedna od povijesnih osoba o kojima piše i Šokčević svakako je političar i pisac Ante Starčević, uporni borac protiv bečkog dvora, ali i hrvatskih političara koji su bili kooperativni s bečkom političkom kremom. Tako Šokčević spominje i Starčeviću polemiku sa Vukom Stefanovićem Karadžićem iz pedesetih godina 19. stoljeća. U njoj Starčević od-

O jedinom ratnom srazu Hrvata i Mađara piše ravnatelj Mađarskog instituta Dinko Šokčević

O Starčeviću i njegovim stavovima prema tzv. istočnom pitanju piše Zlatko Hasanbegović

govara na Karadžićeve tvrdnje da su svi štokavci Srbi, te tvrdi da su svi južni Slaveni osim Bugara Hrvati, poričući pri tome čak i nacionalnu posebnost hrvatskih Srba. Šokčević piše i o Starčevićovoj kovanici Slavoserb koja je bila uperena protiv pristalica Narodne stranke. O Starčeviću i njegovim stavovima prema tzv. istočnom pitanju, piše i bivši ministar kulture i sadašnji saborski zastupnik, povjesničar Zlatko Hasanbegović u tekstu "Banska Hrvatska i Osmansko carstvo u 19. stoljeću" u kojem se bavi i odnosom hrvatske jugoslavenske ideologije prema tim pitanjima. "Neprijateljska slika 'Turaka' i muslimana u novom se kontekstu pojavila i kao važan dio šireg preporodnog programa koji je prelazio okvire hrvatskih zemalja u sastavu Habsburške monarhije. Osim jezične i etničke srodnosti, upravo je zajednička borba protiv osmansko-islamske vladavine na Balkanu trebala biti poluga konačnog jezičnog i kulturno-nacionalnog ujedinjenja svih južnoslavenskih kršćana koji su u preporodnim koncepcijama gledani kao jedan narod", piše Hasanbegović. A onda navodi Starčevićeve tvrdnje koji među rijetkima u hrvatskom političkom životu druge polovice 19. stoljeća ističe i osmanske vrline, polemizirajući sa svima onima koji ponavljaju stereotipe o kršćanskoj civilizaciji i turskom i islamskom barbarstvu. Kritičan je Starčević i

prema spjevu Ivana Mažuranića "Smrt Smail-age Čengića", za koji tvrdi "Čengićkinja bijaše i ostade mi sablazan". Starčević poziva i kršćane u Bosni da ne drže do pomoći "Austrie i Rusie i njihovih apoštola", te stanovnicima osmanske Bosne upućuje slijedeću poruku: "Bošnjaci svih triju verah, znajte da za vas neima budućnosti, nego ako se budete priznavali i smatrali bratjom jednoga naroda i jedne domovine; ako vas jedan drugoga bude bratimski pomagao; ako se uputite da Bosna i Dalmacija biahu, i da opet moraju biti ognjištem hrvatske slave i veličine...".

Važno u europskim okvirima

Monumentalna knjiga "Hrvatske zemlje u 'dugom' 19. stoljeću" donosi veliki broj sličnih, zanimljivih povijesnih izvora koji su itekako poučni i više nego aktualni, ali i brojne ilustracije, fotografije, karte od kojih je njih desetak izrađeno specijalno za ovo izdanje. Stoga i ne čudi da je Stjepan Čosić na predstavljanju u Zagrebu ocijenio da je riječ o kapitalnom izdanju hrvatske historiografije, ali i hrvatske i europske kulture. Već u četvrtak 5. listopada ovo vrijedno Matičino izdanje biti će predstavljeno i u Koprivnici, i to u velikoj dvorani franjevačkog samostana sv. Antuna Padovanskog u sklopu proslave 175. godine osnivanja Matice hrvatske ali i 725. godišnjice dolaska franjevaca u Koprivnicu.